

Sedan den lilla kolonien samlats och allt ordnats för gästernas mottagande, håller man ständig utkik utåt de norra vidderna. Tror man sig så urskilja ett par rörliga punkter borta i fjärran, väntar man med glädje och otålighet på ett angenämt afbrott i ensamheten. Stugudal hissar flaggan i topp. Om 1¹/₂ à 2 timmar är sällskapet framme vid spången öfver Enaälven, omedelbart nedanför Turiststationen. Fröken Märtha gör en sista titt i gästrummen och mottager några minuter därefter de trötta och hungriga vandrarna med en enkel men god och välsmakande måltid.

Två månader gå snart. Omkring den 1 september återvänder fröken Märtha till Enafors. Stugudal anträder samtidigt med sin karavan den besvärliga återfärden till Nedalen, där han den öfriga delen af året har sitt hemvist, numera i »eget hem».

Helt säkert skall hans välkända bild här ofvan hos mången återkalla minnen af oförgätliga vandringsdagar i högfjället. Till Lars Stugudal och mor Greta framföres också Svenska Turistföreningens tack för god och pålitlig vakt under många år!

II.

JON FJÄLLBERG †

AF

And. Pallin.

Det är icke om någon märklig man, som här skall sägas några erkännande ord. Det är endast om en lapp i Jämtland, som slutat sina dagar. Men för den, som gjort hans bekantskap och under hans säkra ledning ströfvat omkring i den vida fjällvärlden kring Enafors, har säkerligen under rättelsen om hans bortgång väckt till lif minnen från högfjället och minnet af denne fjällviddernas son, som under en stor del af sitt sträfsamma lif tjänat turisterna där uppe och med osviklig säkerhet ledt dem öfver fjäll och dalar så i solsken som i snöstorm och mörker.

¹ Jon var son till den kände lappmannen Jöns Jonsson, även kallad "Rike Jens" född 1819 i Kall. Jon eller John var född 1847 i Kalls fjäll och gift med Maria Jacobsdotter f.1851 i Undersåkers lappförsamling. De hade 8 barn födda 1873 till 1895.

Jon Fjällberg afled lördagen den 11 april i sin lilla stuga vid byn Åsan invid Enafors. I Enafors var han väl känd och mycket eftersökt som förare, förnämligast till Sylarna men äfven till kringliggande bergstrakter. När någon från Enafors ville ha en förare, vände man sig alltid först till Fjällberg. Beställde man genom hotellvärden, hr Joh. Mølner, en förare för längre utflykter, kunde man alltid vara säker på att vid tågets ankomst möta gubben Fjällberg, som i sina fattiga, slitna kläder stod i en afsides vrå af stationen och väntade, färdig att, om det så gällde, genast ta ryggsäcken och kaffepannan och bege sig till högfjälls.

Under högtidsstunderna i frihet på fjället, undan de dagliga omsorgerna och bekymren, lär man sig värdera den, åt hvilken man anförtrot ledningen af sina färder. Bland minnena från gångna hvilodagar lär man sig att som sin vän räkna den förare, som åtföljer en. Nog hade Fjällberg sina sidor, han liksom alla andra lappar, och nog var han lat ibland, då han hade tillfälle — eller tog sig tillfälle — men hans omsorger om den, som öfverlämnat sig i hans händer, voro så säkra och trygga, att de vida uppvägde det lilla, som kunde anmärkas mot honom. Han var trogen som guld. Under pröfvande skidfärder var det mången gång en fröjd att se honom granskande öfverfara utrustningen, skidor, bindslen m. m., innan man gaf sig ut på äfventyret, under hvilket hvarje bristfällighet i utrustningen kunde blifva en fara.

För mig, som under ett tiotal år lärt värdera hans i många afseenden öfverträffliga egenskaper och som under hans ledning företagit slitande skidfärder midvintertid och i eminent grad lärt uppskatta honom, kom underrättelsen om att Jon Fjällberg slutat sina bergsfärder och lagt sig till hvila där uppe helt öfverraskande och väckte både bestörtning och sorg. Senast någon månad förut hade vi pr post legat i underhandling om en längre skidfärd söderut från Enafors, och Fjällberg skulle då hafva följt med. Den färden blef emellertid ej af, och vår sista gemensamma färd blef på nyåret 1906, en glänsande långfärd på skidor Mörsil—Bydalen—Glen—Tåssåsen—Storsjö—Ljungdalen—Nedalen—Enafors.

Såsom förare var han känd för att hafva varit den bäste, som öfver hufvud taget kunde fås. I sin hembygds berg och långt ned i Härjedalen kände han så väl till alla nejder, att han i starkaste storm nattetid eller i tätaste dimma nästan alltid kunde gå rätt på målet. Han ägde djurens instinkt att hitta och se, där andra inte kunde göra det.

Här skulle till hans beröm mycket kunna berättas om hans vidunderligt säkra ledning, och några episoder från våra långa, gemensamma färder torde i detta sammanhang kunna anföras.

Hans förmåga att gå rätt i snöstorm och mörker var underbar; den närmande sig det oför-

JON FJÄLLBERG PÅ SKIDOR I SYLFJÄLLEN. O. Halldin fot.

klarliga. I den vägen utförde han ett mästerstycke den 1 november 1904, då han från en liten, af ripjägare uppförd lappkåta högst uppe i Handölsdalen tillsammans med mig retirerade undan snöstormen till lappstugan vid Tjautjasen. Under dagen hade vi bestigit Herrångsstötens högsta topp, och när vi på kvällen trädde in i lappkåtan för att laga till vår middag, var det ännu barmark nere i dalbotten. Då vi kl. $\frac{1}{24}$, två timmar efter ankomsten, bröto upp, hade en våldsam snöstorm börjat rasa, och i den hastigt fallande skymningen och mörkret och i det täta snögloppet, som pressade rätt i ansiktet, sågo vi icke två meter framför oss. Det var som att gå i en säck, snön piskade som hagel i ansiktet, och drifvorna hade på några timmar samlat sig till meters höjd. Under dessa de vidrigaste förhållanden, som kunna tänkas, öfverfallna af en rasande höststorm, uttröttade som vi voro från de föregående

dagarnas uppslitande vandringar, sträfvade Fjällberg med mig utan att en enda gång taga fel på riktningen eller leden i kolmörkret så säkert, att vi nästan stötte på lappstugan vid Tjautjasen. Enligt mitt förmenande hade han denna gång frät en af sina grannaste triumfer i konsten att hitta. Lika förunderligt säkert gick han, då vi kl. 5 på morgonen i kolmörkret och i samma grufliga snöstorm genom höga drifvor pulsade vidare norrut.

Vid färdens början hade vi på natten tändt en eld i trädgränsen ofvanför Dalsvallens fåbod, där vi skulle invänta månens uppgång för att kunna fortsätta. Enligt det uppgjorda programmet måste vi nämligen samma natt ha nått lappstugan vid Tjautjasen. När vi nu på hemvägen varnade den första aningen af morgonljuset, stannade Fjällberg plötsligt, skottade undan snön och pekade i den djupa gropen, visade på en del halfkolnade bränder och sade:

— Där tände vi vår eld i förrgår!

Men denna eld hade vi tändt i den svartaste natt på en plats, som icke han utan jag föreslagit. Och när vi lämnade den lägerelden, hade månljuset ännu icke börjat göra sig särdeles gällande!

Han kunde på ett vargspår se, hvilken tid vargen passerat, hvart den gick och hvarifrån den kommit, och när han i fåtaliga ordalag berättade sina observationer därom, kunde en annan dödlig icke annat än stå stum och beundra vildmarkssonens häpnadsväckande iakttagelseförmåga. Gammal varghatare, icke utan skäl, hade han under sitt lif dödat mer än 25 vargar.

Upptäckten af vargspår på högfjället eller i dalarna utgjorde en ständig källa till förtjusning för Fjällberg: alltid föreslog han i sin mest bestämda ton — i de fall då spåren voro färska — att vi skulle följa efter odjuren och döda dem, men lika ofta mötte han afslag från min sida, ty i mina program ingick aldrig vargjakt. Då vi i det grannaste månsken den 4 januari 1906 på Ljungans is på väg från Storsjö i Härjedalen upp till Ljungdalen fingo syn på de icke ens en timme gamla spåren af fyra vargar, hade jag all möda i världen att öfvertyga Fjällberg om olämpligheten af

att utan andra vapen än en stor yxa och tre skarpspetsade skidstafvar gå till anfalls mot odjuren.

Han kunde se räfven och hur den rörde sig, då jag äfven med god inbillningsförmåga icke kunde skönja någonting annat än möjligen en svart punkt i fjällslutningens bländande snö.

Jag minnes, huru vi en sprängkall, solig februariförmiddag hade rastat ett ögonblick i Bunnerstötens branta, nordvästra vägg. Medan vi lutade oss mot branten och tuggade litet bröd och snö, utbrast Fjällberg plötsligt, pekande ned i dalbotten mellan Tjautjasen och Bunnerstöten:

— Ser du räfven där borta?

För mig var det absolut omöjligt att upptäcka något levande. Där nere fanns bara snö och några stenar, som svarta stucko upp ur snöhafvet. Men Fjällberg, han såg någonting mera, och han berättade hvad han såg:

Det var en stor räf, som gick och nosade i de gropar, som jag åstadkommit i branten, då jag kastat omkull mig i snön. Den rörde sig, den gick hit och den gick dit. Men jag kunde icke ens med tillhjälp af den lifligaste fantasi upptäcka annat än snö och sten i det bländande solflödet.

Möttes man af motigheter — och sådana äro ej sällsynta under skidfärder i högfjället — var Fjällberg icke den, som först klagade. Endast en gång under våra gemensamma färder hörde jag, att han var missbelåten med äfventyret, och den gången tyckte jag, att han hade rätt att klaga. Det var både mitt fel och väderleksförhållandenas. Vi tvingades en isande kall januarinatt att stanna på fjället så högt uppe som den låga björken fattat posto. Vi hade till följd af olämpliga snöförhållanden i Lundörrspasset och en hård, kall vind försenats i vår ränning från Vallbo by till Ljungdalen, och när vinternattens korta skymning hastigt föll på, befunno vi oss icke längre än i passets södra mynning. Jag var så uttröttad, att jag icke i mörkret förmådde stå ut med de strapatser och svårigheter, som äro förbundna med att en mörk vinternatt ta sig igenom de låga björkbuskagen, utan föreslog öfvernattning på rama fjället. Fjällberg blef upprörd öfver förslaget, ty det skulle ju beröfva honom hans största njutning —

JON FJÄLLBERG.

439

att få sofva nattetid — men han insåg att terrängen var sådan, att vi under alla förhållanden icke skulle kunna taga oss fram till Ljungdalen under kvällen. Alltså öfvernattade vi på fjället. Huru vi lyckades komma igenom den natten — på morgonen hade det i Vallbo varit 28 grader kallt — förstodo vi knappast, men huru det var, så gick det lyckligt i alla fall. Fjällberg klagade öfver kölden, öfver den förspillda nattron, öfver

SVLSTUGAN VINTERTID. TILL VÄNSTER JON FJÄLLBERG.

O. Halldin fot.

besväret att hela natten lång gå ut och hugga bränsle för att vidmakthålla elden och öfver att vi icke hade någon sprit med oss.

Fjällberg hade det svårt och fattigt på gamla dagar, och han talade ofta med mig om sin nöd.

Under en hemfärd från lappstugan vid Tjautjasen en höst hvilade vi oss i lä bakom en kulle af på tork upplagdt starrhö på Enaälfvens strand, då han tvärt och oförberedt utbrast:

— Du måste skaffa mig en ko!

Jag blef något förvånad öfver hans begäran, men sedan han talat om, att han nyligen måst slakta sin sista ko, lofvade jag honom att göra hvad jag kunde. Jag lyckades emellertid icke åstadkomma så mycket, att det räckte till inköp af en ko, och vid hvarje tillfälle beklagade han detta.

Fjällberg hade sina egenheter, hvaraf särskildt en framträdde flera gånger dagligen under skidturerna. Jag begagnade kängor, hvilket gjorde att snön samlade sig till hårda iskakor under fötterna. Jag anmodade allt som oftast Fjällberg att komma upp till mig och med sin staf hugga bort isen, då det var besvärligt för mig att själf utföra detta arbete. Denna enkla och oskyldiga begäran försatte gubben regelbundet i en oförklarlig ilska. Han nekade först och använde mycket fula uttryck öfver denna begäran och hotade med att aldrig mera följa mig åt, och det var endast med den största svårighet, som jag lyckades förmå honom att hjälpa mig af med isbildningarna på skidorna. Ögonblicket därefter var gubben åter idel solsken.

Hans bortgång innebär en förlust för Enafors. Nog finnes det många pålitliga förare där, men ingen så säker och kunnig i det vidsträckta högfjällsområdet söder ut som Fjällberg. Hans son Jens, äfven han en god förare, lär komma att träda i faderns fotspår.

Nu har min gamle vän gått bort. Hans namn är för mig förknippadt med de härligaste stunderna i min ungdom — hvilken glänsande följd af lyckodagar i det strålande solljuset uppe i högfjället och hvilken glänsande följd af ståtliga turer år från år kors och tvärs genom fjällslottens labyrinter ha icke han och jag gemensamt upplefvat! Den, som en gång varit på skidor i högfjället en vinter, glömmmer aldrig synen af bergväldens upphöjda majestät, de solöfverhöljda, snöiga kammarna, de kolsvarta väggarna, det blir ett minne för lifvet, och med detta minne förknippar sig naturligtvis hågkomsten af den, som följt med en hvarenda gång. Jag skall gömma minnet af den gamle lappen och den osviklige trogne föraren med samma aktsamhet som minnet af vinterdagarna där uppe. Och det är säkert mången, som gör som jag.

Han har nu fått sitt sista hvilorum i Handöls fjällby, och gamle Fjällberg har fått lägga sitt trötta hufvud till ro i vildmarkens yttersta gräns ned mot civilisationen.

